

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ТА ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ ТА ЇХ СУТНІСТЬ

Світові процеси глобалізації, переходу до постіндустріального, інформаційного суспільства, а також економічні, політичні і соціальні зміни, що відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність прискорення реформування системи освіти. Насамперед це стосується трансформації ринку освітніх послуг, забезпечення доступу до освітньої і професійної підготовки всіх, хто має необхідні здібності та відповідну підготовку.

Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу, зокрема всесвітньої комп'ютерної мережі Internet, системи електронних та телекомунікаційних технологій все більше впливає на організацію суспільного життя, охоплюючи навіть його найконсервативніші галузі, зокрема освітню діяльність. Це віднаходить своє відображення у виникненні та поширенні її нових форм.

Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти України від 2 червня 1993 р. № 161, визначає, що навчання у вищих навчальних закладах України здійснюється за такими формами:

- денна (стаціонарна);
- вечірня;
- заочна (дистанційна);
- екстернат [1].

Вечірня і заочна (дистанційна) форми навчання є формами здобуття певного рівня освіти або кваліфікації без відриву від виробництва. Організація навчального процесу з вечірньою і заочною (дистанційною) формами навчання здійснюється вищим навчальним закладом згідно з державними стандартами освіти і даним Положенням з урахуванням передбачених чинним законодавством пільг для осіб, які поєднують роботу з навчанням.

На нашу думку, найбільш ефективній трансформації системи освіти в Україні, приведенню її у відповідність до сучасних вимог сприяє розвиток дистанційної освіти та дистанційного навчання як процесу здобуття освіти, що здійснюється на основі сучасних педагогічних, інформаційних та телекомунікаційних технологій.

У галузі теорії і практики дистанційної освіти працює багато фахівців, кожний з яких зробив свого часу внесок у пропаганду й організацію наукових досліджень в цій сфері та впровадження в педагогічну практику її ідей. Серед них такі науковці, як: А. А. Андрєєв, С. А. Лобачов, В. О. Мордвінов, Т. С. Назарова, Є. С. Полат, В. І. Солдаткін та ін. [2, 3].

У зв'язку з цим виникає питання щодо з'ясування сутності та співвідношення понять «дистанційна освіта» та «дистанційне навчання» як базових для подальших наукових досліджень, аналізу їх сутності та визначення характерних рис. Безперечно, термінологічний апарат у будь-якій галузі знань є основним. У науковій літературі з проблем дистанційної освіти та дистанційного навчання можна зустріти різноманітні судження із приводу цих термінів. Неоднозначне розуміння базових понять «дистанційне навчання», «дистанційна освіта» ускладнює дослідження в цій галузі знань.

Щоб дати чітке визначення цих термінів, необхідно з'ясувати сутність понять «освіта» та «навчання». Класичне визначення можна знайти у Великому енциклопедичному словнику, згідно з яким освіта – це процес розвитку й саморозвитку особистості, пов'язаний з оволодінням соціально значимим досвідом людства, втіленим у знаннях, уміннях, творчій діяльності й емоційно-ціннісному ставленні до світу; необхідна умова збереження й розвитку матеріальної й духовної культури. Основний шлях здобуття освіти – навчання й самоосвіта. Навчання – основний шлях здобуття освіти, процес оволодіння знаннями, уміннями й навичками під керівництвом педагогів, майстрів, наставників і т.д. У ході навчання засвоюється соціальний досвід, формується емоційно-ціннісне ставлення до дійсності. Розвиток індивідуальних здібностей, інтересів учнів здійснюється в процесі диференційованого навчання [4, с. 487, 592]. Зустрічаються і більш узагальнені визначення: «Навчання – це цілеспрямований, систематичний, організований процес здобуття знань, умінь, навичок, а освіта – це результат навчання, виховання і розвитку особистості» [5].

Спираючись на вищевикладене, вважаємо за доцільне навести деякі точки зору щодо визначення термінів «дистанційна освіта», та «дистанційне навчання». Так, учені Харківської зооветеринарної академії визначають дистанційну освіту як комплекс освітніх послуг, наданих широким верствам населення в країні і за кордоном за допомогою спеціалізованого інформаційного освітнього середовища, що базується на засобах обміну навчальною інформацією на відстані (супутникове телебачення, радіо, комп'ютерний зв'язок і т.п.), а дистанційне навчання – як нову організацію освітнього процесу, що базується на принципі самостійного навчання студента. Середовище навчання характеризується тим, що учні, в основному, а часто і зовсім, віддалені від викладача в просторі і (чи) у часі, у той же час вони мають можливість у будь-який момент підтримувати діалог за допомогою засобів телекомунікації [5]. П. Берюзін визначає дистанційну освіту як форму організації навчального процесу, що заснована на використанні сучасних інформаційних технологій та базується на принципі індивідуального навчання кожного студента [6]. А. А. Андреев, В. І. Солдаткін

розуміють дистанційне навчання як цілеспрямований, організований процес інтерактивної взаємодії тих, хто навчає та тих, хто навчається між собою, із засобами навчання, інваріантний до їхнього розташування в просторі й часі, що реалізується в специфічній дидактичній системі [3, с. 33]. Асоціація дистанційної освіти США (United States Distance Learning Association) визначає дистанційне навчання (Distance Learning) як отримання знань і умінь за допомогою інформації і навчання, що включають у себе всі технології й інші форми навчання на відстані [7]. Усі наведені вище визначення відображають якийсь один чи декілька боків цих явищ.

Дуже часто й автори статей, і звичайні Інтернет-користувачі вживають терміни «дистанційна освіта» та «дистанційне навчання» як синоніми. Безумовно, спільне значення в цих понять є, проте ці поняття не рівнозначні, і варто знати відмінності дистанційної освіти і дистанційного навчання.

Отже, дистанційна освіта – це нова форма здобуття освіти, заснована на застосуванні Інтернету. А дистанційне навчання – це набагато вужче поняття, що означає певний метод отримання знань, при якому використовується «віддалений доступ» до навчальних або методичних матеріалів. Тому дистанційну освіту як комплексне поняття можна визначити як нову форму освіти, у якій застосовується дистанційне навчання, і на основі принципів відкритої освіти забезпечується одержання потрібного освітнього рівня, підтвердженого документом державного зразка. Оскільки дистанційна освіта припускає одержання документа, що свідчить про здобуття освіти, то вона повинна бути офіційно визнана державою, а установи, що входять у систему дистанційної освіти, повинні мати ліцензію на право надання освітніх послуг за дистанційною формою навчання. Таким чином, про існування дистанційної освіти можна говорити тільки в тому випадку, якщо вона є визнаною частиною освітньої системи цієї країни. Дистанційне навчання як метод навчання може застосовуватися й для одержання традиційної освіти, але якщо ця освіта не припускає здобуття диплома або атестата державного зразка, то такий навчальний заклад не можна вважати елементом дистанційної освіти країни.

Протягом тривалого часу дистанційне навчання застосовується в організації навчального процесу в країнах Західної Європи й США. У цих країнах студенти, які вчать традиційним способом, можуть працювати з деякими елементами навчальних курсів по Інтернету. Будь-який викладач, який дає студентам завдання, що передбачає використання Інтернету для підготовки до семінарів або для написання курсових робіт, розуміючи це чи ні, застосовує елементи дистанційного навчання. Більше того, дистанційне навчання може застосовуватися при навчанні на курсах, при організації тренінгів [8].

Спираючись на вищевикладене, можна визначити основні фактори, що характеризують дистанційну форму навчання:

- наявність між викладачем та слухачем певної відстані, принаймні, протягом більшої частини навчального процесу;
- використання навчальних засобів, здатних об'єднати зусилля викладача й слухача і забезпечити засвоєння змісту курсу;
- забезпечення інтерактивності між викладачем і слухачем,
- пріоритет самоконтролю над контролем із боку викладача.

Слід зазначити, що деякі науковці сприймають дистанційну освіту як різновид заочної форми навчання, при якому хіба що використовуються сучасніші засоби комунікації (телебачення, Інтернет, комп'ютерне тестування). Але плутати ці поняття не варто, бо заочне навчання є поточним (загальний для усіх слухачів навчальний план, спільні терміни надсилання до навчального закладу контрольних та курсових робіт, суворо розподілені сесії і т. ін.), а дистанційне навчання – це навчання за індивідуальним графіком, у чому і полягає його головна відмінність. До того ж можна самостійно обирати послідовність вивчення предметів та темп навчання (у той час як при денній та заочній формах тривалість і порядок курсів розраховані вже до початку процесу навчання), наприклад, за один семестр слухач може пройти курс, який за денною формою навчання вивчається цілий рік або навпаки: розтягнути його на два роки [6].

Також деякі автори взагалі не вважають, що дистанційне навчання є модернізацією або аналогом заочного навчання. В узгайненій формі їх точка зору полягає в наступному:

- ключовим моментом дистанційного навчання є інтерактивність – постійна систематична взаємодія викладача та студента в навчальному процесі. У заочному навчанні інтерактивність епізодична. Інтерактивність за дистанційної форми навчання реалізується на двох рівнях: на рівні взаємодії вчителів й учнів між собою й на рівні взаємодії учнів з використовуваними ними засобами навчання, в основному електронними засобами. Друга форма взаємодії можлива за будь-якої форми навчання;

- засоби реалізації всіх компонентів системи дистанційного навчання впливають на кожний з компонентів системи навчання, обумовлюючи їхній відбір, структурування, організацію. Курс заочного навчання й курс дистанційного навчання відрізняються один від одного принципово: організацією навчального матеріалу, його структурою, способом взаємодії викладача й учня, організацією інформаційно-освітнього середовища навчального процесу. Методи й форми навчання відрізняються також принципово під впливом використовуваних Інтернет-технологій. Вони вбудовані в навчальний процес і є його невід'ємною частиною;

– система управління пізнавальною діяльністю учнів також обумовлена специфікою використовуваних послуг Інтернету в умовах дистанційного навчання [9].

Підбиваючи підсумки нашого дослідження, можна зазначити, що дистанційна освіта в Україні як елемент системи освіти країни проходить початковий етап розвитку. Першим кроком на шляху до розвитку системи дистанційної освіти є дистанційне навчання. Співвідношення цих понять визначається як результат навчання, виховання і розвитку особистості та сукупність засобів отримання певних знань та умінь. Крім того, дистанційна освіта повинна бути офіційно визнана державою, а установи, що входять у систему дистанційної освіти, повинні мати ліцензію на право надання освітніх послуг за дистанційною формою навчання.

Список літератури: 1. Про затвердження положення про організацію навчального процесу в вищих навчальних закладах: Наказ МОУ № 161 від 2 червня 1993 р. К., 2003. 2. Лобачев С. Л., Солдаткин В. И. Дистанционные образовательные технологии: информационный аспект / Моск. гос. ун-т экономики, статистики и информатики. М., 1998. 3. Андреев А.А., Солдаткин В.И. Дистанционное обучение: сущность, технология, организация. М., 1999. 4. Новый большой энциклопедический словарь. М., 1999. 5. Поняття дистанційного навчання: Офіційний сайт Харківської зооветеринарної академії. 2006. [Цит. 2007, 9 січня]. Доступний з <http://zoovet.kharkov.ua/ukr/prep/dist/stat1/stat01/7.htm>. 6. Берьозін П. Тримай дистанцію: Офіційний сайт, Інтернет видання «Хай-Вей». 2006. [Цит. 2007, 9 січня]. – Доступний з <http://www.hw.net.ua/art.php?id=9>. 7. Distance Learning dictionary: Офіційний сайт Асоціації дистанційної освіти США. 2006. [Цит. 2007, 10 січня]. Доступний з <http://www.usdla.org/html/resources/dictionary.htm>. 8. Дистанционное образование: Попытка разобраться в понятиях: Онлайнное издание «Telnews». 2006. [Цит. 2007, 9 січня]. Доступний з <http://www.telnews.ru/news.php?id=203>. 9. Полат Е.Е. Понятийный аппарат дистанционного обучения: Электронный журнал «Вопросы Интернет-образования». 2006. [Цит. 2007, 9 січня]. Доступний з http://vio.fio.ru/vio_19/resource/Print/art_1_21.htm.

Надійшла до редакції 18.08.07

О. В. Журба

СЛУЖБОВА ДИСЦИПЛІНА ЯК СКЛАДОВА НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СИСТЕМИ МВС

Службова діяльність органів внутрішніх справ є основою стабільності громадського суспільства. Ефективність та якість службової діяльності ОВС багато в чому залежить від комплектування органів та підрозділів внутрішніх справ кваліфікованими кадрами, фахівцями високого рівня. Адже підрозділ ОВС може мати досконале сучасне нормативне забезпечення, достатню матеріально-технічну базу, але не справляється з поставленими завданнями, якщо їх виконують малокомпетентні і недисципліновані працівники. Тому особливої уваги потребує процес навчання у вищих навчальних закладах системи МВС України як важливе джерело поповнення системи МВС кадровим потенціалом «вищого ґатунку», фахівцями-правоохоронцями.

Але при цьому слід зауважити, що навчання у вищих закладах системи МВС докорінно відрізняється від навчання цивільного